

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR
VAZIRLIGI

ILMIY
AXBOROTNOMA

2025

NAMANGAN DAVLAT UNIVERSITETI
ILMIY AXBOROTNOMASI

- НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК НАМАНГАНСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА
- SCIENTIFIC BULLETIN OF NAMANGAN STATE UNIVERSITY

NAMANGAN DAVLAT UNIVERSITETI

ILMIY AXBOROTNOMASI

Bosh muharrir

Kirgizbayev Abdugaffor
Karimjonovich
tarix fanlari doktori, professor

Mas'ul muharrir

Nazarov Abdug'afvor
Abdujabborovich, geografiya
fanlari doktori, professor

Mas'ul muharrir o'rinbosari

Imomov Otabek
Normirzayevich
biologiya fanlari bo'yicha falsafa
doktori, dotsent

Texnik muharrir

Xoshimov Sardorbek
Nozimjon o'g'li

“NamDU ilmiy axborotnomasi
– Научный вестник НамГУ”
2019-yildan boshlab O'zbekiston
Respublikasi Oliy attestatsiya
komissiyasi Rayosati qarori
bilan quyidagi fan sohalari
bo'yicha OAKning
dissertatsiyalar asosiy ilmiy
natijalarini chop etish tavsiya
etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga
kiritilgan.

- 01.00.00-Fizika-matematika
fanlari (14)
- 02.00.00-Kimyo fanlari (18)
- 03.00.00-Biologiya fanlari (17)
- 09.00.00-Falsafa fanlari (24)
- 10.00.00-Filologiya fanlari (26)
- 13.00.00-Pedagogika
fanlari (30)

Tahrir hay'ati a'zolari

Fizika-matematika fanlari

Xatamov Nosirjon Muydinovich, fizika-matematika fanlari doktori, dotsent
Abdulazizov Baxromjon Toshmura o'g'li, fizika-matematika fanlari doktori, dotsent
Sattarov Iskandar Abu-alievich, fizika-matematika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent
Dexqonov Farrux Nuriddin o'g'li, fizika-matematika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent
Boytilayev Dilmurod Axmataliyevich, fizika-matematika fanlari nomzodi, katta ilmiy
xodim
Baymatov Paziljon Jamoldinovich, fizika-matematika fanlari nomzodi, dotsent
Davlatov Abror Borijon o'g'li, fizika-matematika fanlari bo'yicha falsafa doktori dotsent
Inoyatov Shukurillo Turg'unboyevich, fizika-matematika fanlari bo'yicha falsafa doktori,
dotsent
Jalolov Ravshan Maxmudjonovich, fizika-matematika fanlari bo'yicha falsafa doktori,
dotsent
Xolboyev Azamat G'anisherjon o'g'li, fizika-matematika fanlari bo'yicha falsafa doktori
Maxammadaliyev Muxtor Tursunmuxammad o'g'li, fizika-matematika fanlari bo'yicha
falsafa doktori

Kimyo fanlari

Abdullayev Shavkat Vaxidovich, kimyo fanlari doktori, professor
Sultonov Boxodir Elbekovich, kimyo fanlari doktori, professor
Karimov Abdurashid Musaxonovich, kimyo fanlari doktori, professor
Xolmatov Dilshod Sottorjonovich, texnika fanlari doktori, dotsent
Sattarov Tulqinjon Abdusattor o'g'li, texnika fanlari nomzodi, dotsent
Muradov Murod Toxirjonovich, kimyo fanlari bo'yicha falsafa doktori
Rasulov A'zamjon Avazjonovich, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Biologiya fanlari

Tojibayev Komiljon Sharobiddinovich, biologiya fanlari doktori, professor, akademik
Dexqonov Davron Burxonovich, biologiya fanlari doktori, dotsent
Batoshov Avazbek Risqulovich, biologiya fanlari doktori, professor
Turginov Orzimat Turdimatovich, biologiya fanlari doktori, katta ilmiy xodim
Komilov Doniyor Jo'ravevich, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori
Egamberdiyev Mehmonjon Xudoyberdiyevich, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori,
dotsent
Xoshimov Xushbaxt Rustamjon o'g'li, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori

Texnika fanlari

Ataxanov Shuhrat Nuriddinovich, texnika fanlari doktori, professor
Abdullayev Olim Gulamjanovich, texnika fanlari doktori, dotsent
Dadaxanov Musoxon Xoshimxonovich, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent
Jo'rayev Sherali Umarjonovich, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori

Qishloq xo'jaligi fanlari

Sulaymonov Inomjon Jamoldinovich, qishloq xo'jaligi fanlari nomzodi, dotsent
Turg'unov Muzaffar Mirzaraxmatovich, qishloq xo'jaligi fanlari bo'yicha falsafa doktori

Tarix fanlari

Rasulov Abdullajon Nuriddinovich, tarix fanlari doktori, professor
Dexkanov Narimon Burxonjonovich, siyosiy fanlari doktori, professor
Haydaraliyev Shuhrat Abdulazizovich, tarix fanlari nomzodi, dotsent
Madraximov Zoxid Sharofovich, tarix fanlari nomzodi, dotsent
Xalmuratov Baxtiyor Rejivaliyevich, tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent
Erqo'ziyev Anvarjon Ashurovich, tarix fanlari nomzodi, dotsent
To'xtabayev A'zamjon Sharipxo'jayevich, tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

“NamDU ilmiy axborotnomasi –
Научный вестник НамГУ”
jurnali O‘zbekiston Matbuot va
axborot agentligining
17.05.2016-yildagi
08-0075 -raqamli guvohnomasi
hamda O‘zbekiston
Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy
kommunikatsiyalar agentligi
(AOKA) tomonidan 2020-yil
29-avgust kuni
1106-sonli guvohnomaga binoan
chop etiladi. “NamDU Ilmiy
Axborotnomasi” elektron nashr
sifatida xalqaro standart turkum
raqami
(ISSN-2181-1458) ga ega.

Ilmiy axborotnomaning
2025-8-soni NamDU
Muvofiqlashtiruvchi
Kengashining 2025-yil
30-avgustdagi 9-sonli
yig‘ilishida muhokama qilinib,
ilmiy to‘plam sifatida chop
etishga tavsiya etilgan
(Bayonnoma № 9).
Maqolalarning ilmiy saviyasi va
keltirilgan ma‘lumotlar uchun
mualliflar javobgar hisoblanadi.
Jurnal har oyda o‘zbek, rus va
ingliz tillarida elektron shaklda
chop etiladi.

**Maqolalar quyidagi rasmiy
web sahifa orqali qabul
qilinadi:**
journal.namdu.uz

Tahririyat manzili:
Namangan shahar, Boburshox
ko‘chasi, 161-uy
e-mail: science@namdu.uz

Iqtisodiyot fanlari

Mahmudov Bahriddin Jo‘rayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Sirojiddinov Kamoliddin Ikromiddinovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Baymirzayev Dilmurod Nematovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori, dotsent
Yoqubjonova Xulkaroy Yoqubovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori, dotsent
Abdullayev Zafarbek Safibullayevich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori, dotsent

Falsafa fanlari

Talapov Baxriddin Alijanovich, falsafa fanlari doktori, professor
Jo‘rayev Ro‘zimat To‘xtasinovich, siyosiy fanlari doktori, professor
Gaffarova Gulchehra Gulamjanovna, falsafa fanlari doktori, professor
Zamilova Rimma Ramiliyevna, pedagogika fanlari doktori, professor
G‘apparov Elyorjon Otabekovich, falsafa fanlari bo‘yicha falsafa doktori, dotsent
Sodirjonov Muxriddin Maxamadaminovich, sotsiologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori
(PhD), dotsent
Muydinova Moxira Mukumjanovna, sotsiologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori, dotsent

Filologiya fanlari

Uluqov Nosirjon Muxammadaliyevich, filologiya fanlari doktori, professor
Jafarov Botir Sattarovich, filologiya fanlari doktori, professor
Sadikov Zoxid Yaqubjanovich, filologiya fanlari doktori, professor
Dosbayeva Nargiza Turg‘unpo‘latovna, filologiya fanlari doktori, professor
Tojiboyev Ilxomjon Usmonovich, filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori
Karimova Farida Isakovna, filologiya fanlari doktori, dotsent
Siddiqov Qosimjon Abilovich, filologiya fanlari nomzodi, professor
Darvishov Ibroxim O‘rmanovich, filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori, dotsent
Qo‘ziyev Umiddjon Yandashaliyevich, filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori, dotsent
Yuldashev Otabek Toshpulat o‘g‘li, filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori, dotsent

Geografiya fanlari

Jumaxanov Shaykatjon Zairjanovich, geografiya fanlari doktori, dotsent
Mirzaaxmedov Xamidullo Saydamatovich, geografiya fanlari nomzodi, dotsent
Soliyev Iqboljon Raxmonberdiyevich, geologiya-minerologiya fanlari bo‘yicha falsafa
doktori, PhD

Pedagogika fanlari

Asqarova O‘g‘iloy Mamashakirovna, pedagogika fanlari doktori, professor
Xujamberdiyeva Shaxnoza Kupaysinovna, pedagogika fanlari doktori, professor
Ergashev Bobir Baxodirovich, pedagogika fanlari doktori, professor
Muminova Dilafro‘z Akbaraliyevna, pedagogika fanlari doktori, dotsent
Ismoilov Turobjon Umirzaqovich, pedagogika fanlari nomzodi, professor
Hamidova Muxayyoxon Obidovna, filologiya fanlari nomzodi, professor
Shodmanov Qodirjon Odilxanovich, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent
Toshibekova Munajat Xoshimovna, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori
Inamov Dilmirza Dedamirzayevich, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori, dotsent
Madaminov Baxodir Sharifjonovich, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent
Urinov Bahrom Jamoliddinovich, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori
Sarimsakova Dilafruz Muhammadjonovna, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori,
dotsent
Axmedov Bexzod Madaminjonovich, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori
Rashidova Nodira Habibullayevna, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori

Tibbiyot fanlari

Abdullayev G‘ofurjon Rahimjanovich, biologiya fanlari doktori, professor
Nurmatov Yodgormirza Xatannirzayevich, tibbiyot fanlari doktori
Abdullayev Ulug‘bek Ubaydullayevich, tibbiyot fanlari nomzodi
Mirzaolimov Mirzohid Mirzavaliyevich, biologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori

**NAMANGAN DAVLAT
UNIVERSITETI**
ILMIY AXBOROTNOMASI, [2025-8]
ISSN:2181-1458
ISSN:2181-0427

13.00.00-PEDAGOGIKA
journal.namdu.uz
PEDAGOGICAL

Achilov Telman Sa'dullayevich
Chirchiq davlat pedagogika universiteti Jismoniy madaniyat fakulteti dekani (PhD) dotsent

VATANPARVARLIK TARBIYASI: MAKTAB O'QUVCHILARIDA SHAXS QIYMAT-SEMANTIK KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHNING ZAMONAVIY MEXANIZMLARI

Annotatsiya. Maqolada vatanparvarlik tarbiyasi maktab o'quvchilarining qiymat-semantik kompetensiyasini shakllantirish omili sifatida ko'rib chiqiladi. U ilmiy psixologik-pedagogik adabiyotlar hamda zamonaviy maktab amaliyoti tahliliga asoslanadi. Muallif maktabda ta'lim tizimida qiymat-semantik kompetensiyani shakllantirish muammosini hal qilish yo'llarini taklif qiladilar. Unda vatanparvarlik tarbiyasi, eng avvalo, yosh o'quvchi shaxsini tinchlik, ezgulik, adolat haqidagi gumanistik g'oyalarning shaxsiy va ijtimoiy qadriyatlarini rivojlantirishga yo'naltiradi. Qadriyat-semantik kompetensiyani shakllantirishga qaratilgan vatanparvarlik tadbirlari boshlang'ich maktab o'quvchilarining faoliyatida dinamik o'zgarishlarni ta'minlaydi. Ular bilim olish jarayonida qiziqishga tayanadilar. Boshqa xalqlarning fikriga, tarixi va madaniyatiga hurmatli munosabatni shakllantirishga asoslangan bo'lib, ularning etnik va milliy o'ziga xosligini anglashga olib keladi. Umuman olganda, u ko'p millatli o'zbek jamiyatining qadriyatlarini shakllantiradi. Muallif asosiy yondashuvlarni tahlil qilish asosida ularning birlashuvini xarakteristikalar-ko'rsatkichlar asosida aniqlaydi, ularga erishish, umuman olganda, bilim olish uchun motivatsiyaga yordam beradi. Tadqiqot muammosini hal qilishni ilmiy asoslash uchun maqolada boshlang'ich maktabda o'tkazilgan pedagogik tajriba ko'rsatilgan. Bu maktab o'quvchilarining kamolotiga hissa qo'shadigan vatanparvarlik tadbirlarini o'tkazish uchun boshlang'ich nuqta bo'ldi.

Kalit so'zlar: vatanparvarlik, ta'lim, vatanparvarlik tarbiyasi, jismoniy tarbiya, kasbiy tayyorgarlik, o'qituvchining tayyorgarligi.

Ачилов Тельман Саъдуллаевич

Декан факультета физической культуры Чирчикского государственного педагогического университета,
доцент (кандидат педагогических наук)

ПАТРИОТИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ: СОВРЕМЕННЫЕ МЕХАНИЗМЫ РАЗВИТИЯ ЦЕННОСТНО-СМЫСЛОВОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ЛИЧНОСТИ ШКОЛЬНИКОВ

Аннотация. В статье рассматривается патриотическое воспитание как фактор формирования ценностно-смысловой компетентности школьников. Она основана на анализе научной психолого-педагогической литературы и современной школьной практики. Автор предлагает пути решения проблемы формирования ценностно-смысловой компетенции в системе образования в школе. В ней патриотическое воспитание, прежде всего, направляет личность учащегося на развитие личностно-общественных ценностей гуманистических представлений о мире, добре и справедливости. Патриотическая деятельность, направленная на формирование ценностно-смысловой компетенции, обеспечивает динамичные изменения в деятельности младших школьников. Они полагаются на любопытство в процессе обучения. В его основе лежит формирование уважительного отношения к мысли, истории и культуре других народов, что ведет к осознанию их этнической и национальной идентичности. В целом это формирует ценности многонационального узбекского общества. На основе анализа основных подходов автор определяет их сочетание на основе характеристик-показателей, достижение которых в целом способствует мотивации к получению знаний. В целях научного обоснования решения исследовательской задачи в статье показан педагогический эксперимент, проведенный в начальной школе. Это стало отправной точкой для проведения патриотических мероприятий, способствующих развитию школьников.

Ключевые слова: патриотизм, воспитание, патриотическое воспитание, физическое воспитание, профессиональная подготовка, подготовка учителей.

Achilov Telman Sa'dullayevich

Dean of the Faculty of Physical Culture, Chirchik State Pedagogical University, Associate Professor (PhD)

PATRIOTIC EDUCATION: MODERN MECHANISMS FOR DEVELOPING STUDENTS' PERSONAL VALUE-SEMANTIC COMPETENCE

Annotation. The article considers patriotic education as a factor in the formation of the value-semantic competence of schoolchildren. It is based on the analysis of scientific psychological and pedagogical literature and modern school practice. The author proposes ways to solve the problem of the formation of value-semantic competence in the education system at school. In it, patriotic education, first of all, directs the student's personality to the development of personal and social values of humanistic ideas about peace, goodness and justice. Patriotic activity, aimed at the formation of value-semantic competence, provides dynamic changes in the activities of younger students. They rely on curiosity in the learning process. It is based on the formation of a respectful attitude to the thought, history and culture of other peoples, which leads to an awareness of their ethnic and national identity. In general, this forms the values of the multinational Uzbek society. Based on the analysis of the main approaches, the author determines their combination on the basis of characteristics-indicators, the achievement of which generally contributes to the motivation to acquire knowledge. In order to scientifically substantiate the solution of the research problem, the article shows a pedagogical experiment conducted in elementary school. This has become the starting point for holding patriotic events that contribute to the development of schoolchildren.

Key words: patriotism, education, patriotic education, physical education, professional training, teacher training.

Kirish. Zamonaviy maktab o'quvchisining vatanparvarlik tarbiyasi O'zbekiston Respublikasining ta'lim siyosatining dasturiy hujjatlarida ta'lim standartida yangilangan. Bu umumiy ta'lim va shaxsni tarbiyalashning asosiy ta'lim dasturini o'zlashtirishda har bir o'quvchi uchun shaxsiy natijalarga erishish muammosini belgilaydi.

Vatanparvarlik tarbiyasining davlat ahamiyatining tasdig'i O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida" gi qonuni bo'lib, unda o'quvchilarni "nafaqat savodli, balki tarixiy meros, tabiiy boyliklar va ijtimoiy qadriyatlarga g'amxo'rlik qiluvchi jamiyatning madaniy a'zosi" sifatida tarbiyalashga urg'u berilgan [1]. Maqolada keltirilgan muammo xalqaro ahamiyatga ega bo'lib, ushbu muammo ustida ishlayotgan barcha olimlar uchun katta qiziqish uyg'otishi mumkin.

Asosiy qism. Ushbu mavzu bo'yicha zamonaviy o'zbek va xorijiy tadqiqotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, vatanparvarlik tarbiyasi jarayonida qiymat-semantik kompetentsiyani shakllantirish muammosi tarixning turli davrlarida bir qator olimlar uchun dolzarb muammodir. A. G. Goleva, I. A. Dyrina, H. A. Ivanova, Sh. I. Ismoilova, Yu. I. Babanskiy, V. A. Bolotov, L. R. Bolotina, V. A. Gruzinskaya, V. I. Kufayev, O. M. Lobov, L. I. Mishchenko, M. M. Sazonov va boshqalar vatanparvarlik tarbiyasi muammosini shaxs tarbiyasi tarkibiy qismlaridan biri deb hisobladilar [3] [4]. Shunday qilib, qiymat-semantik kompetentsiya muammolari L. A. Borisova, M. V. Golovko, I. Gilmanshina, I. A. Gis, M. V. Galskova, I. V. Dolinger, I. A. Zimnyaya, A. R. Kamasina, N. V. Lebedkova, O. A. E. Morozova, O. A. Z. Morozova kabilarning asarlarida ko'rib chiqilgan. Safina, G. I. Sungatullina, A. I. Tarkova, M. F. Tifanova, I. V. Chaplygina, V. Xutmaxer, A. V. Xutorskiy [5] [6] [7]. Ammo shuni ta'kidlash kerakki, vatanparvarlik tarbiyasi jarayonida qadriyat-semantik kompetentsiyani shakllantirish muammosi zamonaviy maktabda yetarlicha nazariy va uslubiy ishlanmalarga ega emas.

Yuqoridagilar tadqiqot muammosini ajratib ko'rsatishga imkon beradi: nazariy va amaliy jihatdan zamonaviy maktab katta yoshdagi o'quvchilarning o'tonalari bilan hamkorlikda bo'lishi etarli mi? U vatanparvarlik tarbiyasi texnologiyalarini puxta egallaydi,

uni maktab jamoasi va oilaning birgalikdagi rejalashtirilgan faoliyati uchun maktab o'quvchilarining qiymat-semantik kompetentsiyasini shakllantirishning samarali omili va vositasi sifatida ko'radi.

Umumiy ta'lim tizimiga umumiy boshlang'ich ta'lim bo'yicha Federal davlat standartining joriy etilishi kompetensiyaga asoslangan yondashuvni o'qitish va bolalarni tarbiyalash jamlanmasida ta'limning texnologik asosi sifatida belgilab berdi. Bu erda vatanparvarlik yo'nalishi o'quvchilar tomonidan ta'lim yo'nalishini tanlashga qodir, uni hayotiy ma'no bilan to'ldiradigan faol va fikrlovchi shaxsni shakllantiradigan qadriyatlarni rivojlantirish va o'zlashtirishga yordam beradigan qulay tarbiya muhitining roli o'z ifodasini topadi [3].

Qadriyat-semantik kompetentsiya pedagogik hodisa sifatida falsafa, psixologiya va pedagogika nuqtai nazaridan qaraladi. Shunday qilib, qadimgi yunon faylasuflari (Aflotun, Aristotel) fazilatni haqiqiy qadriyat sifatida ko'rgan; Nemis faylasuflari (R. Lotse, P. Mentzer, I. G. Fixte) mantiqiy va nimaga intilishi kerak bo'lgan hamma narsani, ya'ni hayotni - bularning barchasida ko'rib chiqdilar [5]. G. Rikertning falsafiy yondashuvi alohida qiziqish uyg'otadi, u «qadriyatlar na jismoniy, na aqliy voqelikni ifodalamaydi.

Ularning mohiyati haqiqatda emas, balki ahamiyatidir» [7]. Shunday qilib, qiymatning ahamiyati uning semantik xususiyatlari nuqtai nazaridan aniqlanadi [8].

Shunday qilib, ushbu tadqiqotning mavzusi katta yoshdagi maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalashning konyugatsiyasi va o'zaro shartlanishini aniqlash va ilmiy asoslash va ularning yagona muammoli sohada qiymat-semantik kompetentsiyasini shakllantirishga qaratilgan.

Tadqiqning maqsadi ushbu tadqiqotning maqsadi katta yoshdagi o'quvchilarning qiymat-semantik kompetentsiyasini shakllantirishda maktab va oila o'rtasidagi o'zaro ta'sir jarayonini texnologik jihatdan ta'minlashni ilmiy asoslashdan iborat. Muhim omilni hisobga olgan holda - vatanparvarlik tarbiyasi yuqori sinfdagi o'quvchilarning qiymat-semantik

kompetentsiyasini shakllantirish vositasi sifatida g'oyaviy va shaxsiy ahamiyatga ega bo'lgan fazilatlar ustunlik qiladi.

Bundan ta'lim va tarbiyaning birligidagi ta'lim vazifalarini hal etish, o'quvchi shaxsini rivojlangan hissiy-irodaviy soha asosida shaxsiy va ijtimoiy ahamiyatga ega bo'lgan qadriyat munosabatlari [3], munosabatlar, qarorlar qabul qilish usullarini rivojlantirishga yo'naltirish kelib chiqadi.

Tadqiqot usullari, muammoni hal qilish uchun quyidagi usullar qo'llanildi:

- o'rganilayotgan muammo bo'yicha ijtimoiy-madaniy, vatanparvarlik, psixologik-pedagogik, ijtimoiy-pedagogik, uslubiy adabiyotlarni nazariy tahlil qilish;

- yosh avlodni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash tizimidagi ilg'or pedagogik tajribani o'rganish va tahlil qilish;

- sotsiologik va pedagogik o'lchovlar: kuzatish, so'roq, intervyu, diagnostika, intervyu, introspektsiya, o'z-o'zini baholash,

- sotsiometrik usullar, vatanparvarlik tarbiyasidagi pedagogik faoliyatni tahlil qilish;

- diagnostik suhbatlar, munozaralar;

- empirik ma'lumotlarni to'plash, sinovdan o'tkazish, tadqiqot natijalarini statistik tahlil qilish, olingan ma'lumotlarni jadval ko'rinishida talqin qilish, eksperimental ishlarning sifat tahlili usullari.

Yuqori sinfdagi maktab o'quvchilarining qiymat-semantik kompetentsiyasini shakllantirish muammosini hal qilish quyidagi yondashuvlarga asoslanadi: katta yoshdagi o'quvchilar uchun asosiy qadriyatlarni belgilaydigan aksiologik; "qiymat-semantik kompetentsiya" asosiy tushunchasining xarakterli belgilarini belgilovchi omil sifatida kompetensiyaga asoslangan. Ushbu yondashuvlar asosida tadqiqot muammosini o'quvchilar shaxsining qadriyat munosabatlari, ularning mazmunini shakllantirish tamoyillari nuqtai nazaridan ko'rib chiqish mumkin bo'ldi.

Tadqiqotimiz maqsadiga erishish uchun biz Chirchiq shahridagi 15-sonli o'rta maktabning 10 sinf o'quvchilarining ota-onalari o'rtasida so'rov o'tkazdik. So'rov katta yoshdagi o'quvchilarni vatanparvarlik tarbiyasining motivatsion, kognitiv va faol komponentlari orqali qiymat-semantik kompetensiyani shakllantirish mexanizmini tushunishni hisobga olgan holda tuzilgan.

Yuqori sinfdagi maktab o'quvchilarning qiymat-semantik kompetentsiyasini shakllantirish vositasi sifatida vatanparvarlik tarbiyasi masalasida nazariy va amaliy xabardorlik darajasini diagnostik o'rganishning o'ziga xos xususiyatlarini inobatga olgan holda, ota-onalarga so'rovnomaning quyidagi savollariga javob berish taklif qilindi:

1. Vatanparvarlik tarbiyasi nima?

Vatanga muhabbat tuyg'usi;

kekxa avlod vakillariga hurmatni tarbiyalash;

o'z xalqining an'ana va urf-odatlariga hurmatni tarbiyalash;

mamlakatingiz tarixini bilish;

mamlakatingizning mashhur shaxslari tarixini bilish;

boshqa.

2. Vatanparvarlik tarbiyasini oila, maktab va jamiyatning eng muhim vazifalaridan biri deb hisoblaysizmi?

ha/yo'q.

3. Farzandlaringizning qiymat-semantik kompetentsiyasining hozirgi holati sizni xavotirga solmoqdam?

ha/yo'q.

4. Farzandingizga vatanparvarlik tarbiyasi borasidagi sa'y-harakatlaringizni kuchaytirmoqchimisiz?

ha/yo'q.

5. O'zingiz xohlaysizmi yoki sinfingizdagi maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalash uchun maktab (sinf rahbari va pedagogik jamoa) zimmasiga yuklashga tayyormisiz?

Men o'zim ham vatanparvarlikni tarbiyalamoqchiman;

Vatanparvarlik tarbiyasi borasida maktabga to'liq ishonaman.

Tadqiqotda yuqori sinf o'quvchilarining 116 nafar ota-onasi ishtirok etdi. Chirchiq shahridagi 15-umumta'lim maktabining ota-onalari o'rtasida o'tkazilgan so'rov natijalari shuni ko'rsatdiki, respondentlarning 89 foizi vatanparvarlik tarbiyasini hozirgi bosqichda oila, maktab va jamiyatning eng muhim vazifalaridan biri deb bilishadi. Barcha respondentlarning 67 foizi o'z farzandlarini tarbiyalashning hozirgi holatidan xavotirda va maktab o'quvchisining vatanparvarlik ruhida yaxlit shaxsini tarbiyalash bo'yicha sa'y-harakatlarni kuchaytirishni xohlaydi. 94 foizi vatanparvarlik tarbiyasi maktabining harakatlariga ishonchi komil va bu borada sinf rahbari va pedagogik jamoaga to'liq tayanishga tayyor.

Shunga asoslanib, biz maktabda hozirgi bosqichda ishlaydigan katta yoshdagi o'quvchilarni vatanparvarlik tarbiyasining asosiy tamoyillarini aniqladik:

1. O'z oilasiga kichik vatan sifatida muhabbatni tarbiyalash. Eng muhim qadriyatlardan biri - vatanparvarlikni tarbiyalashda namuna bo'la oladigan vatanparvarlik harakatlarini aniqlash maqsadida oila qahramonlariga murojaat. Bu erda qo'shma ota-onalar yig'ilishlari, sinf soatlari, shajarani tuzish, taqdimotlar, insholar yozish, avlodlar xotirasiga bag'ishlangan kechalar, qiziqarli odamlar bilan uchrashuvlar va boshqalarni ko'zda tutish mumkin. Bu jarayonda pedagogik mahorat, o'qituvchi mahorati, ota-onalarning ishtiroki va yordami katta rol o'ynaydi. Bu erda bolani rivojlantirish muhim ahamiyatga ega, insonparvar o'qituvchi V. V. Zenkovskiy ta'kidlaganidek, "yaxshilik kuchlari, yaxshilik va erkinlik

o'rtasidagi bog'liqlikni ta'minlash ta'limning maqsadi bo'lishi kerak" [4, b. 127].

2. Chirchiqning xalqi bilan tanishish, ular mintaqa taraqqiyotiga ulkan hissa qo'shgan. Yaqin atrofda yashagan buyuk insonlar bilan birlashish hissi orqali vatanparvarlik tarbiyasidan ham foydalanish mumkin [5]. Tarbiyaning ushbu bosqichida maktab va maktabdan tashqari tadbirlarning turli shakllari, jumladan, ochiq havoda o'tkaziladigan tadbirlar, muzeylar va ko'rgazmalarga tashrif buyurish, interfaol tadbirlar qabul qilinadi. O'quvchilar va ota-onalarning jamoadagi munosabati, o'zaro munosabati alohida ahamiyatga ega, ularning birligi katta yoshdagi o'quvchilarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda katta ahamiyatga ega.

3. Vatanga muhabbat, o'z davlatiga, buyuk Vatanga muhabbat tuyg'ularini rivojlantirish muhim. Bunda ko'rgazmalarga borish, harbiy shon-shuhrat qozongan joylarga ekskursiya qilish, qiziqarli kishilar bilan uchrashish, o'qiganlari haqida suhbatlashish, konferensiya va bahslarda qatnashish va hokazolar muhim voqea emas, balki unga bo'lgan munosabatdir [7]. Ota-onalar, o'quvchilar va o'qituvchilarning alohida mahoratga ega bo'lgan, vatanparvarlik tarbiyasi jarayonini to'g'ri yo'nalishga yo'naltira oladigan, bolalarda qo'yilgan maqsadlarga erishish yo'lida olib borilayotgan tadbirlardan ijobiy his-tuyg'ular va taassurotlarni uyg'otadigan qiziqishlari katta ahamiyatga ega.

Xulosa. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, maktab jamoasi va oilaning rejali faoliyatiga asoslangan vatanparvarlik tarbiyasi katta yoshdagi o'quvchilarning qarashlari, axloqiy munosabatlari va umumiy madaniy qadriyatlarini tizimini shakllantirish va takomillashtirishga qaratilgan. O'z navbatida, maktab o'quvchilarining shaxsning insonparvarlikka yo'naltirilganligi, axloqiy me'yorlarga ega bo'lishi va ularga rioya qilishini aks ettiruvchi qiymat-semantik kompetentsiya vatanparvarlik tarbiyasi mezonlariga mos keladi [8]. Bu ikkita ta'lim tizimining fenomenologik va protsessual kon'yugatsiyasini yaratadi – vatanparvarlik tarbiyasi va qiymat va semantik kompetentsiyani shakllantirish [7].

Ushbu jarayon samaradorligining samarali omili sifatida qaraladigan vatanparvarlik tarbiyasi asosida maktab o'quvchilarida qiymat-semantik kompetentsiyani shakllantirish muammosini hal qilish, uni umumiy ta'limning standarti talablari nuqtai nazaridan ko'rib chiqishga imkon beradi. Yuqori sinfdagi maktab o'quvchilarning ta'limini "madaniy a'zo" sifatida belgilaydi jamiyat, ushbu qoida maktab o'quvchilarining qadriyat-semantik kompetentsiyasining maqsadli yo'nalishlari, mazmuni, ma'naviy va axloqiy xususiyatlarini belgilaydi, uning shakllanishi jarayonida shaxs shakllanishi, uning intellektual va ma'naviy rivojlanishi sodir bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Bailey, R. (2006) Physical education and sport in schools: a review of benefits and outcomes. *Journal of school health*, 8, pp. 397–401.
2. Amarai, S., Hammoudi Nassibi, S. & Mkaoueri B. (2015) Teaching process of future tunisian physical education' teachers during a professional training. *Journal of Physical Education and Sport*, 15(4), pp. 736–743.
3. Cojocariu, V-M. (2013) Petre tuÑea or some axiological anchors for a necessary patriotic education. *Social and behavioral sciences*, 76 (95), pp. 204–208.
4. Bekh, I.D., Zhurba, K.O. & Kirichok, V.A. (2011) Sistema patriotichnogo viovannja ditej ta uchnivs'koï molodi v umovah modernizacijnih suspil'nih zmin: navchal'no-metodichnij posibnik: Pedagogichna dumka Islomovich, Ismoilov Temurbek. "The Content And Practical Significance Of The Principles Of Academic Independence In The Management Process Of Higher Education." *Nveo-natural volatiles & Essential oils journal* | NVEO (2021): 4264-4270.
5. Ismoilov, T., 2020. The development of physical qualities of the pupils of primary forms of secondary schools through mobile activities in the process of study. *Scientific Bulletin of Namangan State University*, 2(11), pp.391-394.
6. Hyndman, B. (2014) Exploring the differences in teaching perspectives between Australian pre-service and graduate physical education teachers. *Journal of Physical Education and Sport*, 14(4), pp.438–445.
7. Leonenko, A.V. (2014) Didaktichne ta navchal'no-metodichne zabezpechennja fahovoï pidgotovki majbutn'ogo vchitelja fizichnoi kul'turi do patriotichnogo viovannja starshoklasnikiv. *Problemi suchasnoi pedagogichnoi osviti*, 45, pp. 174–182.
8. Leonenko, A.V. (2014) Stanovlennja ta rozvitok osobistosti majbutn'ogo fahivcja z fizichnoi kul'turi: teoretichnij aspekt. *Naukovij chasopis NPU imeni M. P. Dragomanova*, 21, pp. 21–25.

S.Sanayeva.....	
Sharq mutafakkirlari asarlari vositasida boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijtimoiy faollik ko'nikmalarini rivojlantirish.	
M.Rejabboyeva.....	675
Malakali bokschilarning jangovar faoliyatini modelli tavsiflari.	
V.Anashov.....	679
O'qituvchilarning ekologik savodxonligini oshirishda o'zbek xalq pedagogikasining o'rni.	
I.Xurramov.....	682
Nutqiy rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalarni sensor rivojlantirishning samarali usullari.	
M.Yusupova.....	686
О первом конкурсе и альманахе «Заветная лира».	
H.Narzulloeva.....	690
Mustaqil ta'lim kontekstida talabalarning ssenariyavislik ko'nikmasini rivojlantirish metodikasi.	
N.Mamatqosimova.....	695
Развитие речи детей с помощью картинок при обучении русскому языку.	
O.Xajdarova.....	702
Организация проектных работ на уроках русского языка как иностранного в условиях современной школы.	
M.Solneva.....	705
Texnologik ta'lim jarayonida bilish faoliyatining zamonaviy rivojlanish tendensiyalari.	
D.Xolmirzayeva.....	708
Bo'lajak geografiya o'qituvchilarini o'quv jarayonida loyiha texnologiyalaridan foydalanishga tayyorlashning metodik vazifalari.	
F.Hamdamova.....	712
"Pedagogik konfliktologiya" fani asosida bo'lajak pedagoglarda konfliktologik kompetentlikni rivojlantirish mazmuni.	
M.Kamoldinov.....	715
Malakali voleybolchilarda sakrab to'pni o'yinga kiritish texnikasini ijro etishda yuzaga keladigan jarohatlarning oldini olishning kinematik asoslari.	
A.Turg'unov.....	718
Fizika fanidan masalalar yechishda sun'iy intellektlardan foydalanish metodikasi.	
A.Soyibnazarov.....	720
Muhandislik yo'nalishi talabalariga kimyo fanini zamonaviy o'qitish usul va vositalari.	
Z.Xolmatova, S.Otamirzayev.....	725
Talabalarning intellektual salohiyatni rivojlantirishda ijtimoiy sherikchilik tamoyillariga asoslangan pedagogik imkoniyatlar.	
A.Dilbarjonov.....	730
Vatanparvarlik tarbiyasi: maktab o'quvchilarida shaxs qiymat-semantik kompetensiyasini rivojlantirishning zamonaviy mexanizmlari.	
T.Achilov.....	733

TIBBIYOT FANLARI
14.00.00 - МЕДИЦИНСКИЕ НАУКИ
MEDICAL SCIENCES

Epidemiological spread of hepatitis c (hcv) in the namangan region.	
Sh.Rustamova.....	737
Алкалоиды как модуляторы сократительной активности гладкой мускулатуры: механизмы действия и перспективы применения в кардиоваскулярной терапии.	
M.Bakieva, S.Gusakova.....	742